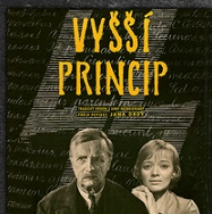
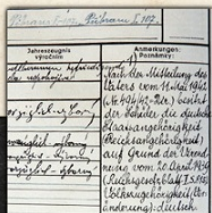

Emil Hruška

Udavači

Příběh „Vyššího principu“

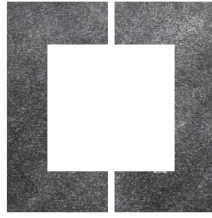
EDICE

MAGNETKA

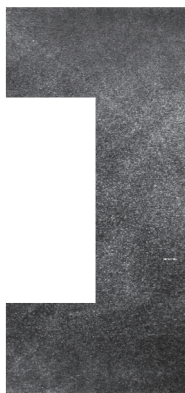

EDICE

MAGNETKA

E

Emil Hruška

Udavači

Příběh „Vyššího principu“

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Ediční rada edice Magnetka

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)

PhDr. Jan Koura, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)

PhDr. Miloslav Martínek, CSc.

Mgr. Jaroslav Kříž, Ph.D. (Městská knihovna Antonína Marka v Turnově)

JUDr. František Čermák

© Emil Hruška, 2026

Cover © Lukáš Tuma, 2026

Photos © archiv autora, Wikimedia Commons, 2026

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2026

ISBN 978-80-278-0263-0 (print)

ISBN 978-80-278-1620-0 (ePub)

ISBN 978-80-278-1621-7 (mobi)

ISBN 978-80-278-1622-4 (pdf)

OBSAH

Kdo je to udavač či denunciant?	7
část první:	
VYŠŠÍ PRINCIP MRAVNÍ	9
Vyšší princip	11
Film Vyšší princip	17
Vlajka a Příbram, Příbram a vlajkaři	25
Václav Valta: Portrét „práskače“	30
Kdo byl Teufel?	32
Vlajkaři MUDr. Vladimír Kůna, Jindřich Sýkora a Karel Kepka	34
Příbramské gymnázium, květen–červen 1942	38
Udání	48
Co o tom řekl Červenka krátce po válce?	49
A jak to bylo s udáním ředitele gymnázia dr. Lukeše? ...	51
Čas účtování, nikoliv zúčtování	59
část druhá:	
VYŠŠÍ PRINCIP PO DVACETI LETECH	67
1. Akce „Vlajkař“	69
Kepka se vrací?	70
Po dvaceti letech v Čechách	73
Kepka opět v Příbrami	75
Akce „Vlajkař“	78

Jak dál na Kepku?	82
Jindřich Kühnel, publicista StB	83
Špión a/nebo nacistický zločinec?	85
Vyhoštění Karla Kepky a co následovalo	90
Propagandistická kampaň.	91
Konec akce „Vlajkař“?	96
2. Akce „Herbert“	97
Herbert Teufel.	100
Štření k Herbertu Teuflovi	102
Kühnlovy závěry.	106
Konec akce „Herbert“	107

část třetí:

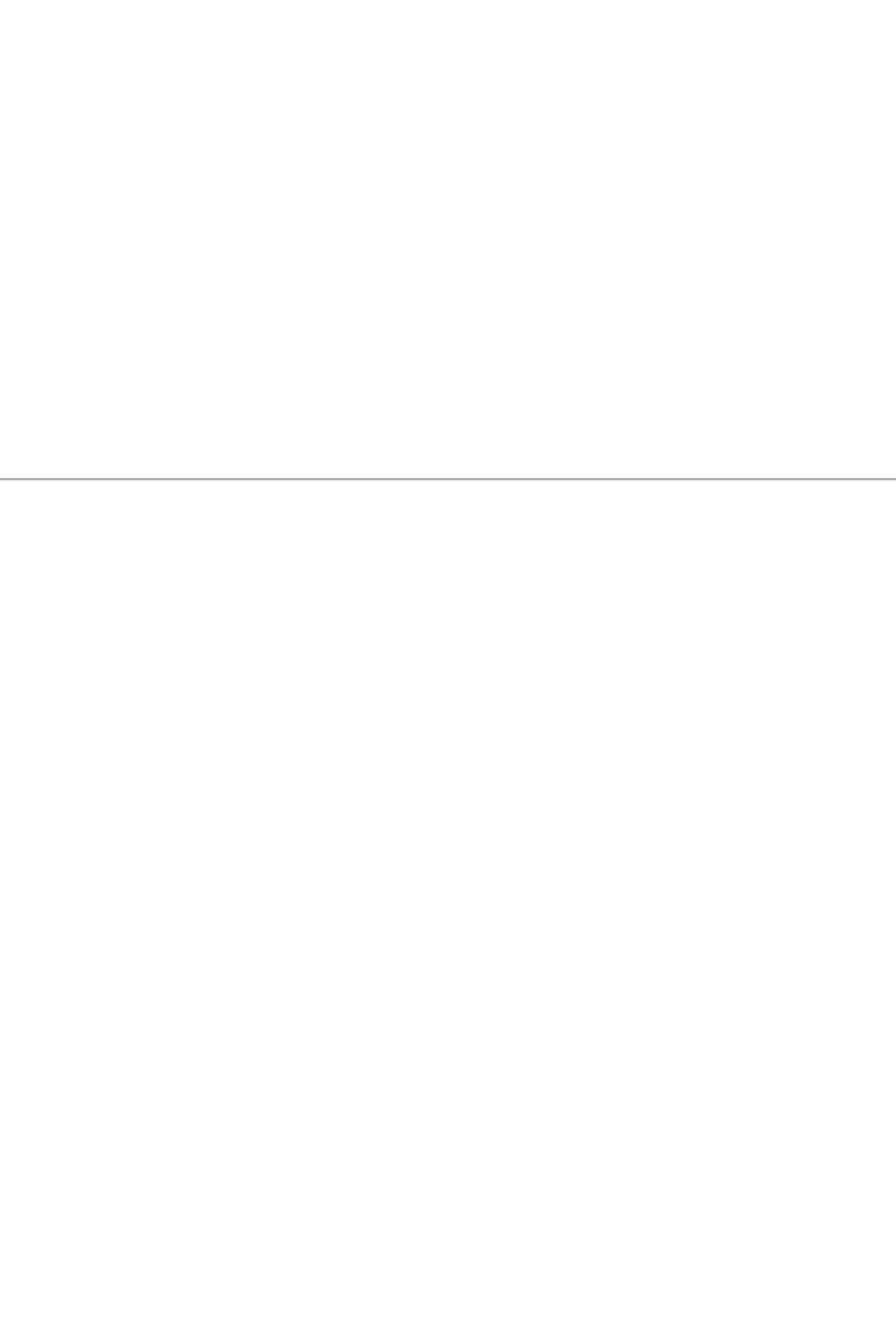
VYŠŠÍ PRINCIP PO TŘICETI A VÍCE LETECH	111
1. Odraz případu „Vlajkař“ v literatuře a filmu	113
Magnet	113
Kniha: <i>Klíč k záhadě</i>	114
Pár poznámek ke <i>Klíči k záhadě</i>	124
Film: <i>Případ mrtvých spolužáků</i>	125
2. Případ „Vlajkař“ pokračuje!	136
Na závěr	139
Prameny a literatura.	140
O autorovi	142

KDO JE TO UDAVAČ ČI DENUNCIANT?

Udavačem je ten, kdo někoho udá (oznámí, nahlásí) buď svým jménem, nebo anonymně obvykle orgánu státní represivní moci, a to z osobních nízkých pohnutek, které mohou být různé (pomsta, závist apod.), očekávaje postih udané osoby.

Udavač na rozdíl od důvěrníka (konfidenta) nespolupracuje s orgánem, resp. institucí, jíž poskytl své udání, systematicky, pouze nárazově a z pohledu státní moci jaksi neoficiálně. Pouze udá, jednou nebo vícekrát. Pokud sdělí svoji totožnost, může být třeba „povýšen“ na konfidenta.

Důvěrníkem (konfidentem, špiclem, informátorem) není ve zpravodajském nebo kriminalistickém žargonu ten, kterému by snad mělo být důvěřováno, nýbrž ten, s nímž je udržováno tajné, důvěrné spojení a jenž je zaměřován a úkolován podle zájmů daného státního represivního orgánu. Důvěrník neboli konfident patří do prostředí, ve kterém působí, sbírá informace a předává je buď zdarma (z tzv. ideových pohnutek), nebo za úplatu, přičemž tato jeho činnost je různě motivována (zmíněné tzv. ideové pohnutky, předchozí kompromitace, strach z postihu, finanční či jiný prospěch apod.).

ČÁST PRVNÍ

VYŠŠÍ PRINCIP MRAVNÍ

Je srpen roku 2024. Vydávám se do Příbrami za němými, kamennými svědky událostí z června roku 1942. Bývalé gymnázium, dnes zdravotnická škola; dům, kde byl zatčen student Stočes a jeho otec... Je parno, před bývalým gymnáziem holdují na lavičkách pivu a krabicovému vínu podivní lidé. Hledám také rodný dům spisovatele Jana Drdy s pamětní deskou. Vím, kde by asi měl být, ale ne a ne jej najít (dům je totiž od silnice částečně zakryt vzrostlým křovím). Ptám se kolemjdoucího mladého muže, zda by nevěděl. „Drda? Kdo to byl?“ ptá se udiveně...

Reálné gymnázium v Příbrami...

... dnes sídlo zdravotnické školy.

VYŠŠÍ PRINCIP

V ohnisku naší pozornosti stojí tragédie, ke které došlo v Příbrami v roce 1942 za tzv. heydrichiády, a to včetně toho, co jí předcházelo a také co po ní následovalo, co rezonovalo ještě mnoho let poté...

Tuto událost nikoliv faktograficky, ale umělecky jako první ztvárnil příbramský rodák Jan Drda (sám absolvent příbramského gymnázia) ve své povídce *Vyšší princip*. Ta vyšla poprvé v roce 1945 v deníku *Práce* a následujícího roku knižně v povídkové knize *Němá barikáda*.

V neohrabaných, špatně žehlených šatech venkovského střihu, obličej zdolíčkovatělý obrovskými jizvami po černých neštovicích, s aktovkou zatěžklou klasiky, z nichž citovával dlouhé odstavce opojen krásou textu a zapomínaje na svůj krákoravý hlas, byl pro své septimány figurkou krajně komickou. A třebaže pro svůj zevnějšek sváděl k přezdívkám tak mnohým a trefným, i na této škole jej pokřtili tak jako na všech předešlých, jimiž za dvacet let své učitelské činnosti prošel.

„Vyšší princip“ říkali mu hned třetího dne, jakmile prožili pár čtvrthodinek jeho nadšených výkladů v hodinách latiny a řečtiny, a tento přídomek za krátký čas docela překryl jeho občanské jméno.

Tak popsal Jan Drda profesora latiny a řečtiny, třídního septimy. Jméno profesora ani města, kde se gymnázium nacházelo, Drda v povídce neuvedl.

„Vyšší princip... ehm... mravnosti, jež si musíte osvojit, studenti, vám nedovolí počínání tak směšně podlé, jako jest opisování od sousedů,“ pravil toho dne nad modrofialovými sešity latinských kompozic.

Septimu totiž právě čekala závěrečná letní kompozice.

Byl červen roku 1942, krátce poté, co po útoku československých parašutistů vyslaných z Londýna zemřel zastupující říšský protektor SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich.

Do třídy vešel ředitel gymnázia.

Dusil se nějakým strašným přetlakem, zhroutil se zády na dveře, jako když přemáhá mrtvičnatý záchvat, a mdlým mávnutím ruky naznačil žákům, aby zůstali sedět. „Ó Spartáné, já spěchám od Thermopyl,“ zašeptal septimán Ryšánek svému sousedu Moučkovi, snaže se vtípem potlačit vnitřní vzrušení, které ho v tu chvíli rozrazilo. Ale Moučka, bledý, znervóznělý náhlou předtuchou, docela přeslechl kamarádovu průpovídku.

Ředitel vyvolává studenty Havelku, Moučku a Ryšánka.

Mají jít s ním...

Tři septimáni zmateně vstali, chrastíce učením. Rozhlíželi se po kamarádech, jako by hledali znamení svého příštího osudu, a všem stejně tanula na mysli ostrá vzpomínka na včerejší pošetilou debatu na plovárně.

Ředitel a studenti odcházejí ze třídy. Třídní profesor se za nimi rozbíhá, gestikuluje.

V této vteřině pohlédli septimáni Havelka, Moučka a Ryšánek, přistupující už ke dveřím, svému osudu naplno do tváře. Průhledem dveří bylo vidět, jak proti velkému světlému oknu chodby stojí tři muži v kožených šedozelených kabátech.

Moučka se ohlédl do třídy, celou ji objal úpěnlivýma očima, jako by nepřipraven prosil o odpověď na strašnou otázku. Na čele mu vyrazily zřetelné krupičky potu. Franta Havelka, jenž sedával v první lavici, ještě jednou se rozběhl k svému místu, vyděšeným, zrovna nepřičetným pohybem zašoupl víčko kalamáře, a zas se vrátil k Ryšánkovi, který už sahal na kliku. Bez ohlédnutí. Bez rozloučení. Když za nimi zaklaply dveře, všem zbývajícím septimánům přešel po zádech mrazivý dráp hrůzy. Neboť byl červen 1942.

„Vyšší princip“ se vrátil do třídy za pět minut. Zhroutil se na židli, a když se poněkud zmužil, chraplavě koktal.

„Vaši... vaši... spolužáci... byli zatčeni... Jaké... absurdní... nedorozumění... moji... moji žáci...“ O sedmé večer pouliční rozhlas, jenž rozkřikoval jména těch, kdo byli toho dne zastřeleni pro schvalování atentátu, vyslovil hroznou jistotu: *František Havelka, Karel Moučka, Vlastimil Ryšánek.*

Mlčky, neschopni pronést jediné slovo, sešli se profesori už po sedmé hodině ranní ve sborovně. Dvacet lidí, vykořeněných hrůzou. Češtinář Kaltner, jenž psával vlastenecké rýmovačky k osmadvacátým říjňům, začal hystericky křičet: „To máte z té vaší rebelantštiny! Postřílejí nás všechny! Tak jako v Táboře!“ Profesor dějepisu, kulatohubý tichošlápek, vytáhl z aktovky přeložený arch papíru, rozložil jej a prohlásil: *„Páni kolegové, považuji za nezbytné, abychom neprodleně poslali projev upřímné solidarity panu státnímu tajemníku a panu ministru Moravcovi. Dovolil jsem si jej nastylizovat...“*

Do strašného ticha četl dvacet řádek plných podlosti a devótnosti. Pak rozšrouboval plnicí pero, posunul papír před nejstaršího člena sboru a úslužným gestem ho vybídl k podpisu. Profesor náboženství, sedmdesátiletý stařec, jenž bůhvíkolik roků přesluhoval, vzal papír do roztřesených prstů a důkladně

přeslabikoval text, odděluje slabiku od slabiky. Když byl hotov, upustil papír pod stůl. „Jsem starý muž. Na sklonku života už nebudu lhát...“

I bylo rozhodnuto, že náhradou za tento akt je třeba pronést k žákům postižené septimy projev, jenž odsoudí zvrhlost činu jejich kamarádů a jenž bude patřičně zaprotokolován v třídní knize.

„Ale kdo to má, prokristapána, udělat?“

Češtinář a dějepisec řekli jedněmi ústy: „Samozřejmě profesor třídní!“

Oddechli si všichni, které to břímě minulo. Vyšší princip mlčky, soustředěně pozoroval klouby svých sepjatých rukou. Třídním septimy byl on.

„Vyšší princip“ vchází do své třídy.

„Žáci,“ řekl jim, ale hlas se mu zadrhl už na prvním slově. Nemohl ani vydechnout. Vstal, aby si uvolnil hrudník. V ubohém zmačkaném sáčku starého mládence, s kalhotami vyboulenými na kolenou, ošklivec zdobaný neštovicemi se postavil na samý okraj stupínku.

„Žáci,“ vykoktal podruhé, škrtě se v límečku, „profesorský sbor mne pověřil... abych... ehm... včerejší... smutnou událost... uvedl... na pravou míru... Z hlediska... vyššího principu mravního...“

V tu chvíli se k němu zvedlo dvacet párů očí. Jako by ta stará, častým užíváním znevážená fráze najednou nabyla na nové, strašné chuti a tvaru. Jako by byla nepřátelstvím, které pokládá mezi ně a sebe. Anebo... S největším úsilím popadl dech. A potom naráz, s chvatem tonoucího, jenž se bojí, že bude zahlcen a nedořekne, vykřikl na své žáky: „Z hlediska vyššího principu mravního... vám mohu říci jenom jedno: vražda na tyranu není zločinem!“